

ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ СЕЛА ЗА УМОВ ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ ДО СОТ

Досліджено використання трудових ресурсів села за умов приєднання України до Світової організації торгівлі. Виявлені позитивні та негативні наслідки для сільськогосподарських підприємств країни. Обґрунтовано систему державних заходів для адаптації вітчизняного сільського господарства до світового економічного простору.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень

Процес вступу України до СОТ стимулює створення належної законодавчої бази, привабливого ринкового та інвестиційного середовища, що сприятиме проведенню глибоких ефективних структурних перебудов економіки в цілому та окремих її галузей зокрема. Світова організація торгівлі (СОТ) – це провідна міжнародна економічна організація, членами якої є понад 170 країн, на долю яких припадає близько 96% обсягів світової торгівлі [2]. Після приєднання ряду країн, які зараз є кандидатами на вступ, у рамках СОТ здійснюватиметься майже весь світовий

торговельний оборот товарів та послуг. Членство у СОТ стало на сьогодні практично обов'язковою умовою для будь-якої країни, що прагне інтегруватися у світове господарство.

Процес приєднання України до системи ГАТТ/СОТ розпочався 30 листопада 1993 р. і наразі ще триває. Прогнозування та розробка рекомендацій для успішної адаптації галузей до умов членства у СОТ потребує кількісних та якісних оцінок наслідків вступу України до СОТ з врахуванням багатьох внутрішніх і зовнішніх чинників, внутрішніх міжгалузевих та міжнародних зв'язків. Тому без обґрунтованого аналізу даної проблеми оцінити результати від приєднання до зазначеної організації неможливо. Особливого значення набувають питання обґрунтування державних заходів для входження до СОТ сільського господарства. Це і визначало напрям даного дослідження.

Об'єкти та методика досліджень

Об'єктом дослідження є процес використання трудових ресурсів села за умов приєднання України до Світової організації торгівлі. У дослідженні використано комплекс методів, що дозволило отримати науково обґрунтовані результати, особливо метод систематизації використовувався для обґрунтування системи державних заходів для входження сільського господарства до СОТ.

Результати дослідження

Вступ України до СОТ може мати як позитивні, так і негативні наслідки і для економіки в цілому, і для окремих її галузей. Більшість експертів дотримується думки, що вступ до СОТ та лібералізація доступу на ринки України не викличе значних негативних наслідків [4]. Загалом очікується поживлення виробництва у експортоорієнтованих галузях. Водночас зменшення рівня державної підтримки окремих галузей та підприємств може призвести до мінімізації цього позитивного ефекту. Перспективи для сільського господарства від вступу України до СОТ будуть формуватися під впливом: виконання угод СОТ, що регулюють виробництво і торгівлю у сфері сільського господарства; умов приєднання України до СОТ, які визначаються у ході переговорного процесу; поточного стану сільського господарства й агропродовольчих ринків України, насамперед рівня конкурентоспроможності національних товаровиробників.

Виробництво та торгівля сільськогосподарськими і продовольчими товарами регулюється в СОТ Угодою про сільське господарство й Угодою про санітарні та фітосанітарні заходи. Угода про сільське господарство визначає особливості регулювання торгівлі сільськогосподарськими товарами, механізми застосування заходів державної підтримки виробництва і торгівлі в цьому секторі. Угода про застосування санітарних і фітосанітарних норм визначає умови застосування заходів санітарного і

фітосанітарного контролю [4]. Країни, що приєднуються до організації, беруть на себе певні зобов'язання з чотирьох напрямів:

- 1) державна підтримка сільського господарства;
- 2) доступ на ринок сільськогосподарських і продовольчих товарів;
- 3) санітарні і фітосанітарні заходи;
- 4) експортна конкуренція в сільськогосподарській і продовольчій торгівлі.

Україна в ході переговорів відмовилася від застосування експортних субсидій для сільськогосподарської продукції, отже зміни у вітчизняному АПК відбуватимуться під впливом перших трьох чинників. Особливі складності будуть виникати при прогнозуванні ситуації на ринку праці, особливо на селі, оскільки позитивний або негативний вплив на розвиток будь-якої з галузей економіки обов'язково позначиться на сфері зайнятості населення.

Приєднання України до СОТ не зможе активізувати позитивні процеси. Відбудуться негативні процеси на ринку праці, що потребуватимуть підвищення якості трудових ресурсів села. *Позитивними* сторонами щодо зайнятості може бути підвищення попиту на трудові ресурси на окремих сільськогосподарських підприємствах (за умов випуску конкурентоспроможної продукції та розширення обсягів виробництва). А *негативними* – скорочення обсягів виробництва на неефективних сільськогосподарських підприємствах та вивільнення значної кількості працівників – наразі це найбільш вірогідно. Характерним у цей період буде скорочення чисельності зайнятих трудових ресурсів, зростання обсягів безробіття впродовж 2–3 років після вступу України до СОТ із поступовим подоланням негативних тенденцій. У подальшому відбуватиметься активізація зайнятості (затяжними темпами) та скорочення безробіття, що експерти пов'язують з адаптацією національного ринку праці до умов функціонування економіки країни в рамках СОТ.

У результаті дослідження виявлено, що із вступом України до СОТ дуже гостро постануть питання про ефективність використання трудових ресурсів села, продуктивність сільськогосподарської праці. Це особливо актуально для Житомирської області, переважна частина території якої розміщена в зоні радіаційного забруднення, що вимагає невідкладного вирішення питань раціонального працевлаштування сільського населення, прискорення розвитку виробництва в сільськогосподарських підприємствах, кардинального підвищення продуктивності праці та її оплати. У зв'язку з цим необхідно реалізувати систему державних заходів, які охоплюють нормативно-правові, організаційно-економічні, соціально-демографічні та інші аспекти (рис. 1). У процесі дослідження обґрунтовано, що *нормативно-правові заходи* передбачають гармонізацію

законодавства, забезпечення правової захищеності та інших нормативних актів згідно з вимогами СОТ.

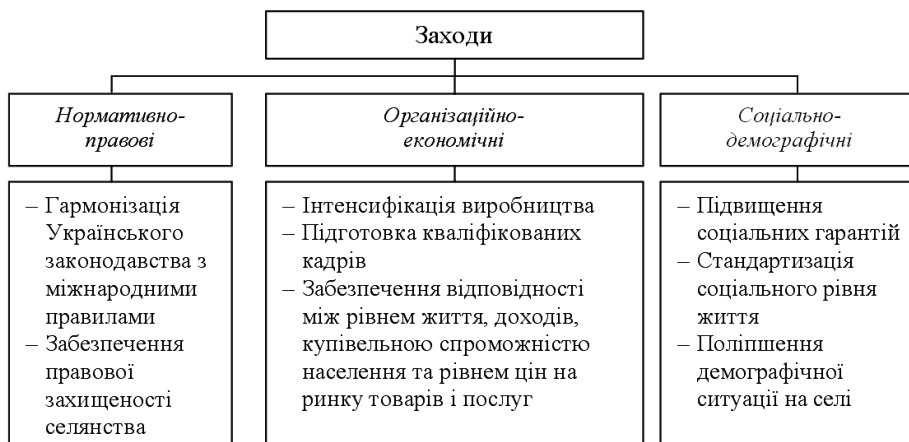

Рис. 1. Система державних заходів для входження сільського господарства до СОТ

Джерело: опрацьовано матеріал [1].

У процесі дослідження обґрунтовано, що *нормативно-правові заходи* передбачають гармонізацію законодавства, забезпечення правової захищеності та інших нормативних актів відповідно до вимог СОТ. *Організаційно-економічні заходи* включають: інтенсифікацію виробництва, підготовку кваліфікованих працівників і спеціалістів, забезпечення балансу між рівнем життя, купівельною спроможністю населення та ціновою політикою на ринку товарів і послуг. *Соціально-демографічні заходи* спрямовані на стандартизацію соціального рівня життя, поліпшення демографічної ситуації.

Стандартизація соціального рівня життя повинна забезпечувати мінімальні соціальні норми, які гарантують гідний рівень життя. До них відносяться:

- тривалість життя від 25 (мінімум) до 85 (максимум) років;
- грамотність населення – 100 % та середня тривалість навчання – 15 років;
- сумарний коефіцієнт народжуваності – 2,14–2,15;
- коефіцієнт старіння населення – 7%;
- мінімальний рівень годинної оплати праці – 3 дол.;
- співвідношення мінімальної та середньої заробітної плати – 1 : 3;
- рівень безробіття (з урахуванням прихованого) – 8–10 % тощо [3].

Більшість вітчизняних сільськогосподарських виробників не готові до майбутньої конкурентної боротьби і навіть не володіють елементарною інформацією, в яких умовах і яким чином їм доведеться працювати у разі вступу до

СОТ. Такі зміни можуть підвищити напругу також і на зареєстрованому сільському ринку праці. Через невідповідність професійної якості українських трудових ресурсів європейським вимогам збільшиться чисельність безробітних, які звертатимуться до служби зайнятості за сприянням у працевлаштуванні.

Проблема якості трудових ресурсів у нашому суспільстві є актуальною: у працівників обмежені можливості знайти роботу з пристойною заробітною платою, а роботодавці потребують спеціалістів певних професій та високої кваліфікації. Потребуватимуть також розширення такі види послуг служби зайнятості: професійне навчання сільських безробітних на замовлення роботодавців; матеріальне стимулювання роботодавців з метою створення робочих місць для безробітних; розвиток різних форм матеріальної підтримки безробітних для стимулювання їх підприємницької діяльності.

За умовами СОТ усі заходи щодо державної підтримки сільського господарства умовно розкладені у різнокольорові скриньки: “зелену”, “блакитну” і “жовту” (чи “бурштинову”). До “зеленої скриньки” належать заходи, не спрямовані на підтримку обсягів виробництва та цін виробників, отже, не порушують принципів справедливої конкуренції. Також визначені два основних критерії, яким мають відповідати ці заходи:

- підтримка повинна надаватися через урядові бюджетні програми, а не за кошти споживачів;
- наслідком підтримки не повинно бути надання цінової підтримки виробникам.

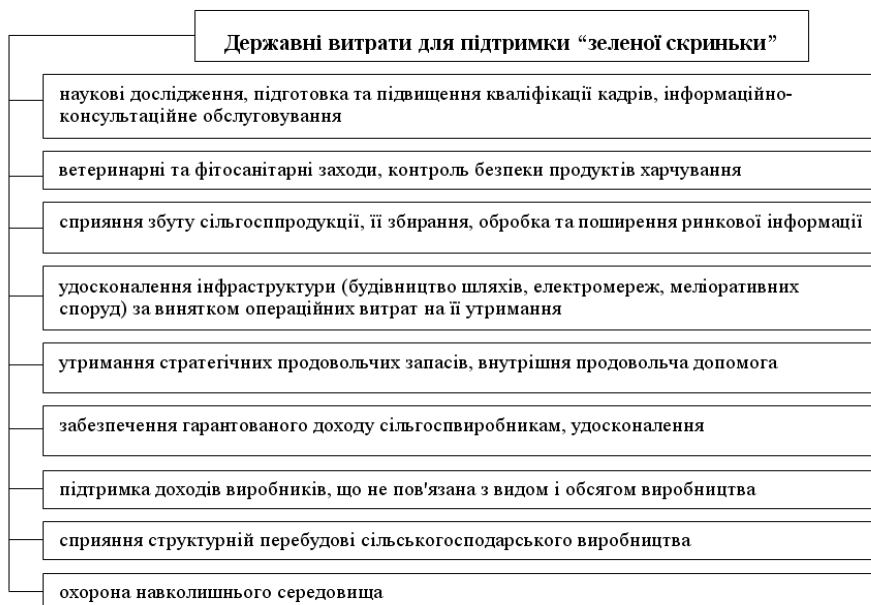

Рис. 2. Державні витрати для підтримки “зеленої скриньки”
Джерело: складено автором на підставі [1].

Держава має право фінансувати заходи “зеленої скриньки” в будь-якому обсязі залежно від можливостей свого бюджету (рис. 2). Немає також заперечень проти бюджетного фінансування заходів “блакитної скриньки”, оскільки вони спрямовані на обмеження перевиробництва (скорочення поголів'я худоби, посівних площ тощо).

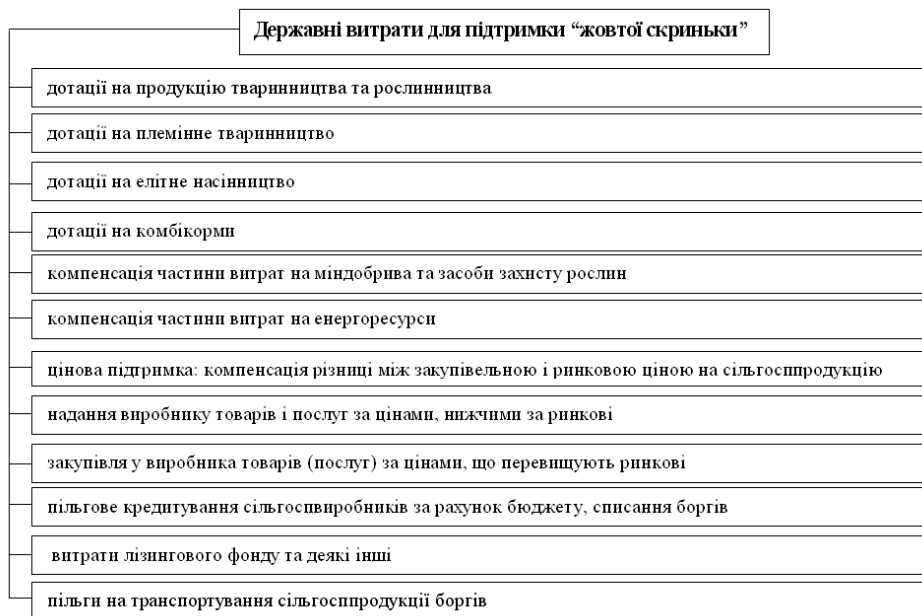

Рис. 3. Державні витрати для підтримки “жовтої скриньки”

Джерело: складено автором на підставі [1].

Стосовно заходів “жовтої скриньки” держава повинна взяти зобов'язання щодо скорочення бюджетного фінансування (рис. 3). За останні роки в Україні спостерігається поступова тенденція до зростання заходів для “зеленої скриньки” у структурі державної підтримки сільського господарства. Держава виділяє кошти на розвиток соціальної інфраструктури у сільській місцевості, ринкової інфраструктури для селянських господарств тощо. В Україні зростання підтримки села „зеленої скриньки” означає, що поступово відбуватиметься зміщення акцентів бюджетної підтримки сільського господарства у бік підтримки розвитку сільської місцевості.

Нейтралізації можливих негативних наслідків для сільського населення від вступу України до СОТ і реалізації можливих позитивних наслідків сприятиме підтримка формування та розвитку ринкової і соціальної інфраструктури, обслуговуючих кооперативів, дорадчих служб. Сільськогосподарські товаровиробники стурбовані вимогами СОТ щодо скорочення підтримки галузі заходами “жовтої скриньки”. Адже майже всі

заходи державної підтримки українського сільського господарства належать саме до «жовтої скриньки», тобто найімовірніше підлягатимуть певному скороченню. Відсутність допомоги з боку держави призведе до руйнування вже занепаłego сільського господарства, що взагалі знищить сільське господарство в країні і виникнуть серйозні загрози для нашого села.

Частка населення, зайнятого у сільському господарстві у нас є набагато більшою, ніж у розвинутих країнах. В Україні на селі проживає близько 14 млн чол., тобто 30 % населення країни. Безпосередньо у сільськогосподарському виробництві зайнято 19,7% із загальної кількості працюючого населення, тоді як в Італії – 9%, у Франції і США – по 5%, у Німеччині – 4%, Великобританії – 2%. Україна як член СОТ через деякий час зможе отримати ряд переваг, але для сільського господарства і відповідно сільськогосподарських підприємств та зайнятих на них трудових ресурсів вступ до даної організації обернеться кризою зтяжнього характеру.

Висновки

Вступ до СОТ охопить як успішні підприємства, що використовують новітні технології, так і неконкурентоспроможні. В обох випадках очікується скорочення зайнятості, але в першому створюється матеріальна база для соціального захисту безробітних, а в другому – ні. Регулювання використання трудових ресурсів у сільськогосподарських підприємствах на селі вимагатиме активних дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, територіальних громад.

При створенні концепцій аграрної політики необхідно, впроваджувати заходи, які б підтримували національне виробництво і поєднували в собі інтереси щодо вступу України до СОТ і у перспективі – до Європейського Союзу. У ній повинні бути закладені принципи, що визначають селянина як власника і господаря землі, засобів виробництва, суб'єкта господарювання і працівника, носія моралі та національної культури, а також гарантію захисту сільськогосподарських підприємств від втрати землі та іншої власності, роботи і засобів існування, підвищення пріоритетності соціально-економічного розвитку села.

Перспективи подальших досліджень

За умови приєднання України до СОТ питання використання трудових ресурсів займе чільне місце серед пріоритетів державної політики України. Відтак, вимагатиметься розробка системи державних заходів для адаптації вітчизняного сільського господарства вимогам світової спільності, на що і направимо наші подальші дослідження.

Література

1. Перспективи розвитку аграрного сектору України після вступу до СОТ // Матеріали до другого засідання Спільної парламентсько-урядової комісії з інтеграції України до Світової організації торгівлі //

- <http://www.wto.inform.org.ua/attach/materials%20> – Заголовок з титул. екрану.
2. Система світової торгівлі ГАТТ/СОР в документах. – К.: УАЗТ, 2000. – 598 с.
 3. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015) “Шляхом Європейської інтеграції” / Авт. кол.: *А.С. Гальчинський, В.М. Гесць та ін.*; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань Європ. інтегр. України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
 4. СОР і проблеми українського села. *Петро Симоненко.* // Газета “КОМУНІСТ”, № 45. 2007 // http://portal.rada.gov.ua/partykpu/control/uk/publish/printable_article?art_id=39084. – Заголовок з титул. екрану.
 5. Реформа аграрного сектора економіки України (у схемах та графіках) / *М.Ю. Куліш, І.І. Червен, В.В. Гречкосій. та ін.*; Під ред. *М.Ю. Куліша.* – Миколаїв, 2000. – 168 с.